

EKONOMICKÝ VÝVOJ, SPECIFIKA CESTOVNÍHO RUCHU V ČESKÉ REPUBLICE

ECONOMIC DEVELOPMENT, SPECIFICS OF TOURISM IN THE CZECH REPUBLIC

Petr Chalupa¹ – Eva Janoušková²

Abstract:

Tourism and the company are in a mutual symbiotic interconnection. On several selected examples, the paper presents how the level of current Czech national economy affects tourism. It records that the development of tourism has a specific property, which is a manifestation of the fact that tourism is subject to economic effects less than other sectors of the national economy, which is a significant positive for regional development. The year of 2012 is the model year.

Key words:

The Czech Republic, the national economy, regional development, the current company, the standard of living

ÚVOD

Cestovní ruch a společnost jsou ve vzájemné symbiotické propojenosti. Pod úhlem tohoto pohledu je na několika příkladech ilustrováno, jaké má ekonomická úroveň České republiky dopady na obyvatelstvo a tím současně ovlivňuje cestovní ruch. Tento má specifickou vlastnost, jejímž projevem je fakt, že cestovní ruch, podléhá ekonomickým vlivům méně než ostatní odvětví národní ekonomiky, což je výrazným pozitivem pro regionální rozvoj.

GLOBÁLNÍ EKONOMICKÁ KRIZE A JEJÍ DOPADY NA ČESKOU REPUBLIKU

Je obecně známo, že společenský a ekonomický vývoj neprobíhá lineárně. Výraznější cyklické změny se však projevují až s nástupem industriálního období. Počínaje rokem 1825 lze zaznamenat periodicky se opakující ekonomické poklesy vyvolané rychlejším růstem produkce ve srovnání s koupěschopnou poptávkou. (Briggs, J., Peat, F., D.: 1989).

Od počátku druhé poloviny 19. století lze vysledovat čtyři rozsáhlejší ekonomické recese:

- ve 40. letech 19. století první velká krize zasáhla všechny tehdejší rozvinuté ekonomiky,

1 **Prof. PhDr. Petr Chalupa, CSc.,** Katedra cestovního ruchu VŠPJ, Tolstého 16, Jihlava, 58601, chalupapet@seznam.cz

2 **RNDr. Eva Janoušková, Ph.D.,** Katedra cestovního ruchu VŠPJ, Tolstého 16, Jihlava, 58601, janouskova@vspj.cz

- na přelomu tisíciletí pokles zasáhl navíc i koloniální území, která tehdy vlastnily země s nejrozvinutější ekonomikou,
- v roce 1929, po říjnovém krachu na newyorské burze, je možno již následnou třetí velkou krizi označit za celosvětovou,
- v polovině prvního desetiletí tohoto století poptávka po penězích v USA dlouhodobě několikanásobně převyšovala nabídku. Přesto si nikdo nepřipouštěl hrozbu krize. Až závěrem roku 2007 prezident G. Bush předložil plán, jak ochránit statisíce občanů USA před ztrátou domu, protože nemohli splácet dražší hypotéky. Objevilo se něco, co Američané označili výrazem „*central banker cycle*“ jako předzvěst „*the global economic crisis*.“ V září 2008 tehdejší prezidentský kandidát Barack Obama prohlásil: „...vypukla krize století“.

Cyklický vývoj v industriální epoše urychloval koncentraci výroby a kapitálu, při níž zanikaly anebo byly konkurencí pohlcovány výrobní podniky, které se nepřizpůsobily podmínkám technických inovací, dokonalejší organizaci práce a úsporám režijních nákladů. Nadnárodní průmyslové, finanční a obchodní řetězce se sice na jedné straně snaží přenést odpovědnost za řešení sociálních a ekologických dopadů svých kapitálových investic na národní státy, ale na druhé straně se globální monopoly zcela vymaňují z dosahu daňové politiky i těch ekonomicky, politicky a vojensky nejsilnějších národních států. (Např. USA, Velká Británie, Spolková republika Německo.) Snižuje se i výběr přímých daní, kterému se velké firmy a velcí podnikatelé vyhýbají zejména přesouváním zisků do daňových rájů. V současnosti je tam zhruba 32 bilionů téměř nezdaněných dolarů, což jsou asi dvě třetiny HDP celé planety.

Výraznější ekonomické progresi brání několik na sebe poměrně úzce následně návazných příčin:

- V globalizovaném světě se výroba zboží obsahujícího vyšší nadhodnotu stále více přesouvá do zemí s nejnižšími výrobními náklady, protože se lokalizačním faktorem ekonomické aktivity stále více stává co nejelevnější profesně kvalifikovaná pracovní síla.
- Neoliberální převody výroby do zemí, kde jsou vypláceny výrazně nižší mzdy, znamenají na straně nadnárodní firmy snížení nákladů na výrobu, ale na druhé straně startují nejen ekonomické, ale také sociální problémy v regionu, kde výroba končí.
- Realizace levně vyrobené nadhodnoty paradoxně může optimálně probíhat ve státech s vyšší masovou koupěschopnou poptávkou a větší kupní silou obyvatelstva. Odejde-li z regionu práce, dochází k tomu, že zde střední třída - nejpočetnější skupina obyvatelstva - začíná chudnout. Snižuje se kupní síla a tím také spotřeba obyvatelstva a dochází k poklesu jeho životní úrovně. (Chalupa, P.: Rux, J.: 2014)

Výše uvedené globální zákonitosti se projevují v České republice takto:

- Skutečností je, že v globálním ekonomickém systému, do něhož patří naše republika, dřívější menší recese, které se střídaly se zhruba v de-

setiletem cyklu, vystřídál současný celosvětový pokles. Ten znamená recesi průmyslové výroby, snížení spotřeby obyvatelstva, pokles jeho životní úrovně, což se promítá do snížení kupní síly obyvatelstva. Lidé vynakládají méně prostředků na zdravotní prevenci a regeneraci sil, na kulturu a uvědomělé trávení volného času. Světová krize do České republiky dorazila se zpožděním. Do odbytových problémů a vážných potíží se v závěru roku 2008 dostaly některé české sklárny, textilní výroba a zpracování dřeva, kde o práci přišly stovky zaměstnanců. V lednu 2009 klesla meziročně výroba o 23 %, v automobilovém průmyslu dokonce o 36 %. V hlavních průmyslových seskupeních došlo k největšímu poklesu ve skupině výrobků pro dlouhodobou spotřebu - 54,8 %.

- Přechod z role producenta (1., 2. sektor) do role obslužného pracovníka (3. sektor) znamenal v České republice vznik méně potentního konzumenta. (Hübelová, D.: 2009), viz Tab. 1. Vlivem realizované privatizaci došlo také k velké rozdrobenosti průmyslu. Z původního počtu 1,4 tis. velkých podniků se již v roce 2007 náš průmyslový potenciál skládal z až devíti tisíc převážně malých podniků jen s 20 a více zaměstnanci (nepočítaje na 297 tisíc podniků fyzických a právnických osob). Na jeden podnik tak v průměru připadlo čtyři až pět zaměstnanců. Z průmyslové země plné velkých průmyslových gigantů, jejichž lokální odvětvová až výrobková specializace byla také často pro jednotlivá města a obce přímo identifikační, se stala konzumně terciérní ekonomika stojící na hypermarketech, pohostinství, obchodu, informačních, poradenských a realitních službách. (Podrobně Chalupa, P., Hübelová D.: 2007a, 2007b, 2007c). Ze statistických údajů České národní banky lze zjistit, že tuzemské společnosti odvedly zahraničním vlastníkům v roce 2005 zhruba 77 miliard korun, v roce 2010 již 178,6 miliard korun. Od roku 2012 hodnota přesahuje 200 miliard korun. Z průmyslových podniků je v čele pochopitelně Škoda VW Mladá Boleslav (zhruba sedm miliard korun), ale v souhrnu odchází nejvíce z tuzemských bank. (ČSOB – belgická KBC, KB – francouzské Societé Générale anebo ČS – rakouská Erste Bank zhruba 15 mld. Kč).

Tab. 1. Sektorální vývoj zaměstnanosti v národním hospodářství ČR (1948 - 2008)

sektor	1948	1950	1955	1960	1962	1970	1975	1980	1985	1989	1992	1994	2000	2005	2008
Primér (%)	35	32	13	22	19	16	14	13	12	12	9	7	4	4	3
Sekundér (%)	39	40	53	49	50	49	49	48	47	46	44	42	40	40	41
Terciér (%)	26	28	34	30	31	35	37	40	41	42	47	51	56	56	56

- Pozvolna roste počet osob samostatně výdělečně činných (dále OSVČ) a klesá počet „tradičních“ zaměstnanců. Zde hlavní hraje roli fakt, že osoby se statutem OSVČ jsou hlediska odvodového zatížení dlouhodobě zvýhodňovány. V důsledku toho dochází vytlačování zaměstnanců ze standardních pracovních úvazků do pozice OSVČ.
- V hlavních ukazatelích zaměstnanosti se Česká republika výrazněji neodlišuje od většiny zemí Evropské unie. Existují však přesto některé odlišnosti, především je nízké zastoupení žen v zaměstnanecké struktuře některých sektorů, nízké zastoupení flexibilních pracovních úvazků, nízká flexibilita disponibilní pracovní síly v ČR, zejména územní a časově profesní a dále jsou nízké výdaje na politiku zaměstnanosti
- Navíc se projevuje, že za chyby v transformaci ekonomiky zaplatila společnost cca 680 miliard Kč. Podle Transparency International i NKÚ se ročně z veřejných rozpočtů rozkrade přes 150 mld. Kč.¹ Stát, státní fondy, kraje a obce ročně vypisují výběrová řízení na zakázky v hodnotě cca 650 mld. Kč. Korupce ne hospodárně odčerpá 25 % – 30 %, tj. minimálně 150 mld. Kč, z toho ze státního rozpočtu 120 mld. Kč.
- Pokles výkonu české ekonomiky v období recese dále způsobuje, že na daních a pojistném stát vybere o 120-130 mld. méně, což následně způsobuje výpadek ve státním rozpočtu.
- Velké firmy a tzv. „*top manažeři*“ byli v průběhu let zbavováni daňové zátěže, která se postupně přesouvala na zaměstnance, kteří už hradí dluhy vzniklé v první fázi privatizace.
- Státní rozpočet navíc zatěžuje poměrně nákladná státní správa a neadresný, často zneužitelný a málo motivující sociální systém. Více než polovina populace České republiky nějakou dávku pobírá. Náklady na celý sociální systém ČR, včetně zdravotní péče, vzrostly od r. 1990 více než desetkrát a představují zhruba 20 % roční hodnoty HDP. (Průměr EU činí kolem 27 % a ve vyspělých západoevropských zemích dokonce 30 % roční hodnoty HDP.)

Je třeba objektivně uvést, že Česká republika má stále jeden z nejnižších dluhů a české veřejné finance jsou v rámci celého světa zařazeny podle bezpečnosti do první desítky. Rizikem je však míra a tempo zadlužování ².

Dále je třeba připomenout, že Česká republika patří k zemím do značné míry hospodářsky závislých na exportu. Zpracovatelský průmysl tvoří více než 80 % exportu a zaměstnává přes milion pracovníků. V hlavních exportních odvětvích pracuje přes 600 tisíc zaměstnanců. Přes polovinu českého exportu představuje vývoz strojů, včetně automobilů. Asi pětinu tvoří export polotovarů, zejména hutních výrobků a desetinu představuje spotřební zboží. Zhruba 85 % vývozu jde do zemí Evropské unie, přičemž více než 30 % jen do Německa. Po 10 % směřuje do Polska, Rakouska a na Slovensko. Když tyto údaje sumarizujeme, zjistíme, že více než polovina našeho exportu je určena sousedním zemím. (Chalupa, P., Hübelová, D.: 2007b)

ŽIVOTNÍ ÚROVEŇ OBYVATEL ČESKÉ REPUBLIKY

V souvislosti s ekonomickou regresí nelze zatím v brzké době očekávat výraznější změnu v nově vytvořených spotřebních zvyklostech domácností. Ty vzhledem k vývoji příjmů a vyšším nezbytným výdajům za položky spojené s bydlením, výživou i finančními platbami pravděpodobně budou nadále omezovat své „zbytné“ výdaje.

Průměrná hrubá měsíční nominální mzda na přepočtené počty zaměstnanců v národním hospodářství dosáhla v roce 2012 výše 25 101 Kč, což představovalo meziroční nominální nárůst o 2,7 %. Spotřebitelské ceny se v porovnání se stejným obdobím roku 2012 zvýšily o 3,3 %. Průměrná reálná mzda - při zohlednění inflace – tedy poklesla o 0,6 %. Poprvé od roku 2000 došlo ke snížení průměrné reálné mzdy v národním hospodářství kumulativně za celý rok.

Projevila se také výrazněji tendence narůstajícího rozdílu odvětvové výše mzdy v územním rozmístění. Při hodnocení úrovně mezd dosáhla nejvyšší nominální průměrné mzdy tradičně odvětví „peněžnictví a pojišťovnictví“ (51 453 Kč). Nejnížší průměrná mzda byla v odvětvích „ubytování, stravování a pohostinství“ (13 562 Kč). Praha je jediným regionem, který úroveň průměrné mzdy (32 621 Kč) převyšuje celorepublikový průměr, a to o cca 30 % (o 7 520 Kč). Nejnížší průměrná mzda (21 274 Kč) byla zaznamenána v Karlovarském kraji (cca 85 % celorepublikového průměru). Medián měsíční mzdy zjištěný z „*Informačního systému o průměrném výděлку*“ činil v roce 2012 celkem za celou Českou republiku 22 240 Kč.

Hranice chudoby je v České republice definována jako příjem nižší než 60 % průměrného příjmu domácnosti. Pod hranici chudoby se v současnosti nachází 1 022 300 obyvatel (9,8 %), když za rok 2013 přibýlo dalších téměř 90 tisíc osob.³

Lze oprávněně počítat s tím, že u této skupiny obyvatelstva jejich výrazně nižší podíl finančních prostředků omezuje částku vynakládanou nejen na vzdělání, řízené trávení volného času a regeneraci sil a na cestování. (Chalupa, P.: Rux, J.: 2014)

EKONOMICKÝ VÝVOJ A JEHO DOPADY NA CESTOVNÍ RUCH

Podle zdrojů Světové organizace cestovního ruchu (dále UNWTO) se jak příjezdy turistů, tak i příjmy z mezinárodního cestovního ruchu pravidelně zvyšují, i když v některých obdobích se projevují určité výkyvy způsobené hlavně výše uvedenými ekonomickými a společenskými vlivy. Přesto se v posledních dvaceti letech mezinárodní cestovní ruch řadí svým obratem na přední místo dynamicky se rozvíjejících odvětví. Podle údajů UNWTO a Světové rady cestování a cestovního ruchu (dále WTTC) je cestovní ruch největším zaměstnavatelem a jedním z nejvýnosnějších ekonomických odvětví ve světě. Po obchodu s ropou a ropnými produkty a po automobilovém průmyslu zaujímá cestovní ruch vyšší obratu třetí místo.⁴

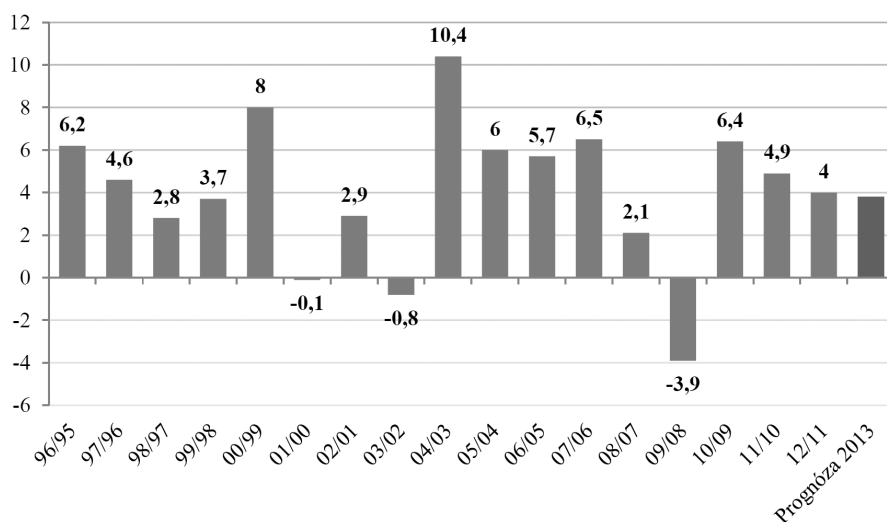
Pozitivní vliv úspěšného hospodářského vývoje na cestovní ruch lze dokumentovat na Čínské lidové republice (dále ČLR) a Ruské federaci. Světové statistiky již několik let pravidelně dávají ČLR na vrchol žebříčku nejrychleji rostoucích ekonomik. Kladně působí omezení zmenšení zákazů na zahraniční cestování, zlepšení čínské infrastruktury cestovního ruchu a zvýšení čistého příjmu místních obyvatel. Toto jsou jedny ze základních faktorů, které vedou ke zvětšení počtu zahraničních

cestovatelů pocházejících z ČLR. Od roku 2000 do roku 2012 se počet zvětšil z 10 milionů na 83 milionů a lze předpovídat růst v dalších letech. Následkem toho se zvýšilo množství peněz, které turisté z Číny v zahraničí utrácejí.⁵

Rusko je další z nejvíce rostoucích ekonomik na světě. Po časech Sovětského svazu zaznamenala země rychlý nárůst v turismu, a to jak v domácím, tak zahraničním. V roce 2012 zaznamenalo Rusko zvýšení útrat za turismus skoro 43 miliard dolarů (roční nárůst 32 %). (Chalupa, P.: Rux, J.: 2014)

Mezinárodní přehledy o cestovním ruchu ukazují, že značná většina účastníků cestovního ruchu se zaměřuje na destinace v tomtéž regionu, na sousední a blízké země, do jiných regionů cestuje pouze malá část turistů. Z tohoto dlouhodobě trvalého trendu vyplývá pro regionální plánování nutnost zaměřovat promoční akce zejména na nejdůležitější zdrojové destinace.

Graf 1: Mezinárodní cestovní ruch – meziroční změny v počtu příjezdů (v %)

Zdroj: World Tourism Organization (UNWTO)

CESTOVNÍ RUCH V ČESKÉ REPUBLICE 2012 – 2013

Výše uvedená tvrzení dokumentují údaje, které se týkají příjezdů zahraničních občanů do České republiky. I přes problémy, které regrese přináší, lze u cestovního ruchu zatím zaznamenat stabilní vývoj. V roce 2012 navštívilo Českou republiku téměř 22,7 mil. zahraničních občanů. Ve srovnání s rokem 2011 vzrostl jejich počet o 1,2 milionů, což činí nárůst šest procent. Z celkového počtu zahraničních návštěvníků bylo 8,9 mil. zahraničních turistů (39,3 %), 11,6 mil. jednodenních návštěvníků (51,2 %) a 2,2 mil. tranzitujících cizinců (9,5 %).

Tab. 2: Vývoj počtu zahraničních návštěvníků ČR v milionech osob v letech 2010 – 2012

	2010	2011	2012
Turisté celkem	8,1	8,5	8,9
- z toho v HUZ (podle ČSÚ)	6,3	6,7	7,2
- z toho v IUZ (podle STEMMARK)	1,8	1,8	1,7
Jednodenní	10,5	10,9	11,6
Tranzitující	2,0	2,1	2,2
Návštěvníci celkem	20,6	21,5	22,7

Pozn.: HUZ = hromadné ubytovací zařízení, IUZ = individuální ubytovací zařízení

Zdroj: www.mmr.cz

Ze zdrojových zemí, které jsou významné pro český cestovní ruch, byly zaznamenány v absolutní výši nejvyšší meziroční nárůsty příjezdů u ruských občanů, **Číňanů**, návštěvníků z Jižní Koreje, Američanů a Slováků. U Rusů se zvyšuje zájem o dovolenou v České republice ve spojitosti s českým lázeňstvím a narůstá podíl těch, kteří navštíví naši zemi poprvé. Zahraniční návštěvníci např. v roce 2012 utratili v souvislosti s návštěvou ČR celkem 147 mld. Kč.

Z toho:

85,9 % zahraniční turisté,

12,5 % jednodenní návštěvníci

1,6 % tranzitující cizinci.

Zahraniční návštěvníci preferují Prahu (72 %) a daleko za ní jsou Karlovy Vary a Brno (shodně 5%). Následují dále Františkovy Lázně (3 %), Mariánské Lázně, Český Krumlov, Plzeň, Cheb a Znojmo (všichni po 2 %) a Kutná Hora (/1%).

V roce 2012 patřilo tradičně Chorvatsko (806 tis. delších cest, meziroční nárůst o 1,7 %), Slovensko a Rakousko mezi českými turisty k nejnavštěvovanějším zahraničním zemím. V případě Francie a Španělska došlo k celkem významnému meziročnímu poklesu (o 15 %, resp. 14 %).

V tuzemsku bylo zaznamenáno u našich občanů nejvíce delších cest do Středočeského a Jihočeského kraje (17,5 %, resp. 14,0 % všech pobytů), což pravděpodobně souvisí s relativně velkým podílem individuálních rekreačních zařízení. S větším odstupem se jako třetí umístil Liberecký kraj (8,8 %).

V roce 2012 se zvýšil celkový počet realizovaných delších cest v České republice a do zahraničí. Přes 40 % se soustřeďuje do třetího čtvrtletí roku za účelem rekreace a dovolené. Ubytování připadá okolo 50 % na hotely a jiná hromadná ubytovací zařízení. Zbytek připadá na vlastní zařízení anebo na ubytování u příbuzných a známých. Přes 60 % těchto cest se realizují vlastními motorovými vozidly a 20 % letecky. Počet zájezdů s cestovními kancelářemi-cestovními agenturami vykázal v roce 2012 nárůst osm procent. (Chalupa, P.: Rux, J.: 2014)

Kratší cesty vykazují v roce 2012 pokles proti předchozímu roku o více než 12 %. Služební cesty vykazují rovněž meziroční úbytek, blíží se až k 20 %, což je

pravděpodobně ovlivněno hospodářským vývojem a omezeným peněžním fondem. (Podrobnosti jsou uváděny v příloze ⁶)

Český statistický úřad zveřejnil 7. 11. 2013, že počet přenocování hostů se v hromadných ubytovacích zařízeních ve 3. čtvrtletí 2013 se meziročně snížil jen o 1,9 %. Počty nocí strávených domácími návštěvníky klesly o 3,8 %, avšak cizinců se zvýšily o 0,4 %. Celkově v tomto období přijelo o 1,7 % více hostů, domácích o 1,9 % a zahraničních o 1,5 %. Zajímavým ukazatelem je počet nocí v kempech, kde došlo ke zvýšení o 8,2 %, v tom domácích hostů o 7,0 % a cizinců o 16,5 %. Do hromadných ubytovacích zařízení přijelo ve sledovaném období celkem 4,8 milionu hostů, což meziročně představovalo zvýšení o 1,7 %. Počet rezidentů vzrostl o 1,9 %, ne-rezidentů přijelo o 1,5 % více. V hlavní turistické sezóně v roce 2013 přijelo více hostů než v roce 2012, ale zkrátily své pobyty. (2012 doba pobytu průměrně 4,1 dní, 2013 4,0 dní.) Největší skupinu hostů ze zahraničí tvořili již tradičně občané Spolkové republiky Německo. Druhou nejpočetnější skupinu tvořili hosté z Ruska (195 tisíc) s meziročním zvýšením příjezdů o 5,1 %. Na třetím místě se umístily Spojené státy americké (148 tisíc příjezdů, meziročně o 12,5 % více). Více než sto tisíc návštěvníků přijelo také z Polska, Slovenska a Spojeného království Velké Británie a Severního Irsku. Za povšimnutí stojí 30,7 % nárůst příjezdů z Norska. Lázeňská zařízení navštívilo v roce 2013 celkem 210 tisíc hostů, tj. o 4,1 % více než ve stejném období předchozího roku. Hostů ze zahraničí v roce 2013 přijelo do českých a moravských lázní o 5,7 % více než v roce 2012, přičemž počet rezidentů se zvýšil o 2,7 %. Z celkového počtu návštěvníků českých lázní jich 92 % v roce 2013 směřovalo do Karlovarského kraje.

Tab. 3: Souhrnné ukazatele zaměstnanosti v cestovním ruchu v ČR v letech 2003 – 2011

Ukazatel	Počet zaměstnaných osob v cestovním ruchu	Podíl CR na celkové zaměstnanosti, zaměstnané osoby (v %)
2003	237 753	4,79
2004	236 649	4,79
2005	236 682	4,74
2006	235 935	4,64
2007	236 024	4,52
2008	241 236	4,56
2009	239 499	4,58
2010	235 569	4,66
2011	231 266	4,56

Zdroj: www.czso.cz

ZÁVĚR

a) Globální vývoj

Současná ekonomická krize může být dlouhodobější, o čemž svědčí propad české ekonomiky po většinu roku 2012, který se v roce 2013 dále prohloubil. S ohledem na vývoj ekonomik zemí BRICS (Brazílie, Rusko, Indie, Čína a Jižní Afrika) je patrné, že se jedná zejména o problémy euro-americké ekonomiky, které jsme součástí. Domníváme se, že pomalu končí dominantní role Západu jako celku na naší planetě. Do popředí globálního vývoje se dostávají jeho někdejší provincie, zejména ČLR, Indie, Brazílie a také Rusko. Tyto státy spolu s Jihoafrickou republikou vytvořily relativně otevřené společenství BRICS. Dnes již spolupracují s řadou rozvojových zemí, např. Vietnam, Írán anebo Argentina. BRICS rozvíjí hospodářské styky také s latinskoamerickým společenstvím ALBA, které je nezávislé na Mezinárodním měnovém fondu a Světové bance (Venezuela, Ekvádor, Bolívie a Kuba, Dominkána). BRICS s přidruženými státy v budoucnu může představovat ekonomickou, politickou a – v případě Ruska a ČLR – i vojenskou protiváhu euro-americkému Západu. Vývoj naznačuje, že v nových podmínkách tohoto století tak zřejmě postupně dochází k obnově bipolarity světa. V prognóze je možno předpokládat, že bipolarita přejde v multipolaritu.

b) Česká republika

Od roku 1990 došlo k zadlužení České republiky o více než dva biliony korun. Výdaje na dluhovou službu, které byly např. v r. 2001 17 miliard, tak v roce 2011 vzrostly o 55 miliard, v roce 2012 činily již 82 miliard a pravděpodobně v r. 2014 již překročí 100 miliard Kč. (Je zajímavé, že i když Česká a Slovenská republika mají mezi sebou úzký hospodářský vztah a díky desetiletí trvajícimu společnému soužití v jednom státním útvaru mají podobnou strukturu ekonomik – např. závislost na výrobě automobilů – a navíc Česká republika má lepší pozici vzhledem k tomu, že je blíže německému trhu, tak slovenský HDP začal růst téměř dvakrát rychleji.)

Jedním z hlavních vnitřních důvodů ekonomického poklesu je stále nízká spotřeba domácností. Vnější příčinou bylo nadále globální zpomalení hospodářského růstu, který se projevil ve stagnaci zahraniční poptávky po českém zboží, a to zejména v Eurozóně.

Nárůst celkových výdajů u některých skupin domácností tak byl především důsledkem mimořádných vydání investiční povahy, popř. růstu cen nezbytných výdajových položek (hlavně bydlení a potravin. Obyvatelé České republiky začali vynakládat menší částky na uspokojování svých potřeb, což je patrné na poklesu tržeb obchodníků např. u prodejců potravin. Počet nezaměstnaných rychle roste, nová pracovní místa naopak rychle ubývají a lidé v obavách z recese více šetří. Trvale úsporným chováním obyvatelstva došlo na jedné straně k posílení váhy výdajů na výživu, bydlení a ostatní zboží a služby (mj. finanční platby a pojistné) a na straně druhé u většiny typů domácností klesla váha vydání za odívání a obuv, stravování a ubytování, vzdělávání a poněkud nečekaně také za zdravotní péči.

c) Ekonomický vývoj a cestovní ruch

Ekonomika má úžasnou schopnost regenerace. Z toho vyplývá, že se nakonec i česká zvedne. I když si asi na tento okamžik budeme muset ještě počkat nějakou chvíli, tak je třeba si uvědomit, že cestovní ruch má specifickou vlastnost. Cestovní ruch, podléhá ekonomickým vlivům méně než ostatní odvětví národní ekonomiky. (Chalupa, P.: Rux, J.: 2014)

Z toho vyplývá, že je třeba podporovat jeho rozvoj především v regionech, které jsou při recesi náchylné k růstu nezaměstnanosti. Cestovní ruch jako průřezové odvětví zahrnuje široké spektrum ekonomických i mimoekonomických aktivit. Tyto jsou mu více či méně blízké. Neprofitují z něj totiž pouze ubytovací zařízení či cestovní kanceláře, ale ve své podstatě celý region. (Ubytovací a stravovací zařízení, sportovní objekty, banky, směnárny, maloobchody a široká síť zařízení poskytujících služby. Mnohá zařízení profitují nepřímo a indukovaně, a to přes výdaje subjektů profitujících přímo a nepřímo, např. stavebnictví a doprava.).

Lze jen doufat, že se splní odhad World Trade Organization (dále UNWTO), který uvádí, že Česká republika bude podle odhadů patřit v roce 2020 k desítce nejnavštěvovanějších zemí světa.⁷

1. Středisko empirických výzkumů SANEP např. uvádí, že:

Američané investovali do rozjezdu TV Nova. Po odchodu generálního ředitele Vladimíra železného však ČR musela za neochránění investice CME zaplatit. Škoda: 10,7 miliard. Diag Human se od roku 1996 soudí s ČR o náhradu ztrát, na základě poškození dobré pověsti. ČR se odvolala. Škoda: odhad 8,33 miliardy. CHEMAPOL - firma se 40 tisíci zaměstnanci pod vedením Václava Junka zkrachovala. Škoda: až 17 miliard. Vinou nekrýtených úvěrů a krachu banky přišel stát a tedy daňový poplatník i o „rodinné stříbro“ v podobě plzeňského Prazdroje. Škoda: nejméně 200 miliard. Do neúspěšného projektu elektronických zdravotních knížek investoval stát téměř dvě miliardy korun. Škoda: nejméně 470 milionů. Bývalý soudce Berka a spol. na základě zfalšovaných dokumentů poslal do konkursu 10 firem. Škoda: mnoho miliard. Obžalování ukončila amnestie prezidenta V. Klause. Liberecký světový šampionát po sobě zanechal dluhy. Škoda: Přes 100 milionů. D 47- dálnice u Ostravy se vlní, podle silničníků má špatné mosty a další vady. Navíc podle některých expertů byla výstavba mnohonásobně předražena. Škoda: stovky milionů. Na dotované výkupní ceně elektrické energie získávají majitelé solárních elektráren 36 mld. ročně. Podpora elektrické energie získaná z obnovitelných zdrojů navíc zdrazuje cenu proudu. Škoda: 36 mld. ročně. Při porovnání vlastnictví 150 největších firem v České republice je zhruba 70 % vlastnictvím zahraničního kapitálu. Češi ovládají zhruba 30 %, což je stejně jako u německých vlastníků. V bankovníctví není ani jedna banka v českých rukou. Rakousko ovládá 98 % kapitálu v bankách. Jsou to např. Česká spořitelna, Raiffeisenbank anebo Volksbank. Podobně je to u pojišťoven, kde Rakousko ovládá 86 %. V automobilovém průmyslu rozhoduje Německo o 93 %. Ve stavebnictví má 83 % Švédsko, především firma Skanska. Chemický průmysl ovládají Poláci - Unipetrol, Synthos Kralupy anebo Paramo. V maloobchodě dominují Němci - Kaufland, Makro, Penny Market, Lidl, Globus a v telekomunikacích má nejsilnější pozici Španělsko – 97 %.

Zásadním ekonomickým problémem vyplývajícím z výše uvedených údajů je fakt, že v současnosti v České republice ani v jedné bance nemá významný podíl stát a nemůže tak aktivně zasahovat do vývoje finanční, a tím i ekonomické situace společnosti. O velkých projektech, na které je třeba velký úvěr banky, se tak nerozhoduje v dceřiných bankách na území České republiky, ale v zahraničních mateřských bankách.

2. Státní dluh České republiky

- 1989: + 280 miliard korun
- 1993: - 158,8
- 1998: - 194,7
- 2003: - 493,2
- 2004: - 592,9
- 2007: - 892,3
- 2009: - 1178,2
- 2010: - 1344,1
- 2011: - 1499,4
- 2013: - 1800 /duben/

Zdroj: ČNB

3. Analýza společnosti CRIF – *Czech Credit Bureau*, 2013 uvádí, že při navýšení hranice o 10 % se ve skupině ohrožených příjmovou chudobou již neocitne současných 10,7 % žen a 8,9 % mužů, ale už 18,5 % žen a 14,6 % mužů. Počet ohrožených chudobou by zahrnoval až 50 % osob starších 65 let. Od září 2012 bylo za následujících 12 měsíců vyhlášeno 1 361 bankrotů obchodních společností, což je o 42 meziročně více. V případě fyzických osob podnikatelů (živnostníků) to bylo 3 960 bankrotů, v meziročním srovnání dvojnásobný počet. Osobních bankrotů bylo vyhlášeno 18 700, což bylo meziročně o 20 % více. Meziročně se počet bankrotů obchodních společností zvýšil o tři procenta. Nejrychleji se počet bankrotů meziročně zvýšil u společností ve zpracovatelském průmyslu (růst o šest procent) a v obchodu a pohostinstvích (pět procent). Za hodnocených 12 měsíců bylo nejvíce osobních bankrotů vyhlášeno v Ústeckém a Středočeském kraji (13 %).
4. Předních deset turisticky nejnavštěvovanějších zemí představuje téměř 52 % světového trhu turistických příjezdů (vyjma jednodenních návštěvníků), což ukazuje na vysokou geografickou koncentraci turistických destinací: První dvacítku zemí zaujímá téměř 72 % trhu. Dvacet zemí s nejvyššími turistickými příjmy inkasuje zhruba 73 % světových příjmů, přičemž prvních deset zemí představuje 54 % celkového světového objemu příjmů z cestovního ruchu.
5. Turisté z Číny utratili v roce 2012 zhruba 102 miliard dolarů, což je roční nárůst 40 %.
6. Údaje o výjezdovém a domácím cestovním ruchu za rok 2012 uvádí www.szso.cz
7. Podle prognózy UNWTO by v roce 2020 mělo do republiky přicestovat 44 milionů turistů, což by znamenalo 2,7 % podíl na trhu cestovního ruchu. V souladu s obsahem příspěvku organizace UNWTO uvádí, že na přelomu druhého desetiletí tohoto století se největší velmocí v cestovním ruchu stane Čína se 130 miliony návštěvníků. (Podíl na trhu: ČLR 8,3 %, Francií 106,1 milionu návštěvníků, podíl 6,8 % a USA 102,4 miliony návštěvníků, podíl 6,6 %).

Tab. 4: Vybraná data VDCR ČR v r. 2012

rok	Počet delších cest (v tis.) (4 a více přenocování)			Počet kratších cest (v tis.) (1-3 přenocování)			Počet služebních cest (v tis.) (1 a více přenocování)		
	celkem	v ČR	do zahraničí	celkem	v ČR	do zahraničí	celkem	v ČR	do zahraničí
2011	11 475	7 222	4 252	22 510	21 483	1 027	1 774	1 141	633
2012	11 727	7 358	4 369	19 679	18 629	1 051	1 452	894	559
Index 2012/11	102,2	101,9	102,8	87,4	86,7	102,3	81,8	78,4	88,3

rok	Počet přenocování na delších cestách (v tis.)			Počet přenocování na kratších cestách (v tis.)			Počet přenocování na služebních cestách (v tis.)		
	celkem	v ČR	do zahraničí	celkem	v ČR	do zahraničí	celkem	v ČR	do zahraničí
2011	90 324	55 598	34 725	43 371	41 029	2 342	4 595	2 155	2 440
2012	93 236	56 977	36 259	38 547	36 200	2 347	4 152	1 804	2 348
Index 2012/11	103,2	102,5	104,4	88,9	88,2	100,2	90,4	83,7	96,2

rok	Průměrný počet přenocování na delších cestách			Průměrný počet přenocování na kratších cestách			Průměrný počet přenocování na služebních cestách		
	celkem	v ČR	do zahraničí	celkem	v ČR	do zahraničí	celkem	v ČR	do zahraničí
2011	7,9	7,7	8,2	1,9	1,9	2,3	2,6	1,9	3,9
2012	8,0	7,7	8,3	2,0	1,9	2,2	2,9	2,0	4,2
Rozdíl 2012/11	0,1	0	0,1	0,1	0	-0,1	0,3	0,1	0,3

rok	Průměrné výdaje na 1 delší cestu (v Kč)			Průměrné výdaje na 1 kratší cestu (v Kč)			Průměrné výdaje na 1 služební cestu (v Kč)		
	celkem	v ČR	do zahraničí	celkem	v ČR	do zahraničí	celkem	v ČR	do zahraničí
2010	7 007	3 140	12 253	1 019	777	3 569	5 405	2 696	9 635
2011	5 937	2 749	11 353	911	770	3 859	5 210	2 621	9 880
Index 2011/10	84,7	87,5	92,7	89,4	99,1	108,1	96,4	97,2	102,5

Tab. 5: Výjezdy občanů ČR do zahraničí – delší cesty podle cílové destinace v r. 2011 a 2012
(pořadí podle počtu v roce 2012)

v tisících	Celkem	Evropa	EU	Chorvat.	Sloven.	Itálie	Řecko	Rakous.	Egypt	Turecko
2011 – cesty	4 252	3 826	2 674	793	535	563	318	261	208	171
Přenocování	34 725	30 703	20 592	6 872	3 809	4 695	2 950	1 453	1 694	1 463
Přenocování na 1 cestě	8,2	8,0	7,7	8,7	7,1	8,3	9,3	5,6	8,1	8,6
2012 – cesty	4 369	3 849	2 664	806	583	549	314	279	238	202
Přenocování	36 259	31 009	20 612	6 774	4 232	4 189	3 063	1 736	2 059	1 672
Přenocování na 1 cestě	8,3	8,1	7,7	8,4	7,3	7,6	9,8	6,2	8,7	8,3

Zdroj: ČSÚ, šetření DVCR v r. 2012

LITERATURA:

- BRIGGS, J., PEAT, F., D. 1989. *Turbulent Mirror-Guide to Chaos Theory*. Harper and Row, New York
- HÜBELOVÁ, D. (ed.) 2009. *Geografické aspekty střeoevropského prostoru, 1. díl*. Sborník příspěvků ze 17. mezinárodní geografické konference konané 9. 9. 2009, Brno: MU, 220 s., 2009. ISBN 978-80-210-4947-5
- CHALUPA, P., HÜBELOVÁ, D. 2007a. *Fázový společenský posun a Česká republika*. Spisy PdF MU, sv. 108, Brno, s. 236, ISBN978-80-210-4464-7
- CHALUPA, P., HÜBELOVÁ, D. 2007b. Globalizace – teoretická východiska (1). In *Biologie-Chemie-Zeměpis*, ročník 16., č. 4, s. 203-209, SPN, Praha, ISSN 1210-3349
- CHALUPA, P., HÜBELOVÁ, D. 2007c. Globalizace (2). In *Biologie-Chemie-Zeměpis*, ročník 16., č. 5, s. 257-29, SPN, Praha, ISSN 1210-3349
- CHALUPA, P., RUX, J. 2014. *Current Economic Development and Its Impact on Tourism in the Czech Republic*. Geografická revue, Přírodovědecká fakulta UMB, Banská Bystrica, Slovensko (v tisku)
- SCHEJBAL, J. 2008. *Průmysl v ČR a SR*. Český Institut Aplikované Ekonomie, s. r. o, Praha

Průměrný počet pracovníků v civilním sektoru národního hospodářství podle odvětví (oddíly OKEČ). Oficiální statistika ČSÚ, Praha 2008

Analýza zaměstnanosti a nezaměstnanosti v r. 2011, MPSV, Praha 2012

OECD Employment Outlook 2011

<http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/kalendar/2014-cru>

http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/statisticke_rocenky_ceske_republiky

<http://www.mmr.cz/getmedia/12f7936a-6de0-4ee5-b2d9-8f24d96ada4d/Prijezdovy-cestovni-ruch-CR-za-rok-2012.pdf>

<http://www.tourism-review.cz/nejvice-utracejici-zeme-za-mezinarodni-turismus-news3766#k84A4HOvrgeqdVts.99>

<http://mkt.unwto.org/en/barometer>

<http://www.worldbank.org>

<http://www.worldcrisis.ru>

SUMMARY

Due to the economic regression, a significant change in the newly created consumer habits of households cannot be expected in the near future. Owing to the development of revenue and higher expenses on necessary items related to housing, food and financial expenses, households are likely to continue reducing their "discretionary" spending. Tourism is subject to economic influences less than other sectors of the national economy, which is proved by the analysis of the development of tourism in 2012 - 2013. From this analysis it follows, in relation to the development of the national economy, that it is necessary to promote the development of tourism, especially in regions that are prone to rising unemployment in the times of recession.